

Protokoll 6/2023

fört vid Rådet till skydd för Stockholms skönhets
sammanträde måndagen den 29 maj 2023 kl. 13:30-16:00,
Samuel Owen, Hantverkargatan 3D

Övriga närvarande

Inga Varg Ordförande
Leif Bolter §§1-8
Katarina Borg
Elisabet Jermsten
Desirée Johansson
Anders Johnson
Måns Lönnroth
Monica Muro de Santa Cruz
Helena Nilsson Lannegren
Catharina Nolin
Knut Weibull
Monica Hector Protokollförare
Henrik Nerlund Sekreterare
Malin Myrin Adjungerad §§9-16
William Stepp Föredragande §7
Adam Hörnedal Föredragande §8
Jean-Louis Dessalles Föredragande §16

Justerare

Knut Weibull

Datum för justering**Paragraf**

§§1-16

Protokollförare

Monica Hector

§ 1 **Dagordning samt val av justerare**

Beslut

Valdes ledamot K Weibull att tillsammans med ordförande justera protokollet. Beslöts uppta ärenden i ordningen: 1-8, 11-16, 9-10.

§ 2 **Nästa sammanträdesdag**

Beslut

Erinrades att Skönhetsrådet sammanträder 21 augusti 2023, kl. 13.30.

§ 3 **Nästa delegationssammanträde**

Beslut

Erinrades att Skönhetsrådets delegerade sammanträder 12 juni 2023, kl. 13.30.

§ 4 **Protokoll fört vid sammanträde 2023.05.08**

Beslut

Anmäldes att protokoll fört vid rådets ordinarie sammanträde 2023.05.08 justerats i vederbörlig ordning.

§ 5 **Protokoll fört vid sammanträde 2023.05.22**

Beslut

Anmäldes att protokoll fört vid rådets delegationssammanträde 2023.05.22 justerats i vederbörlig ordning.

§ 6**Anmälningar för kännedom****Anmälda handlingar**

- Orgelpipan 7, meddelande om antagande, 2017-02605
- Jutesprånget 9, meddelande om revidering efter granskning, 2016-14627
- Strömbrobron, angående Skönhetsrådets remissvar om stadens Kajstrategi, svar med e-post
- Tornö 2, meddelande efter granskning, 2019-00738
- Rörstandgatans uteservering, svar med e-post
- Skärgårdsskogen, Skönhetsrådets yttrande
- Moraset 23, meddelande om granskningsutlåtande, 2020-13920
- Starkströmmen 2 och 4, meddelande om granskningsutlåtande, 2013-14796
- Fula och farliga elsparkcyklar

§ 7**Mars och Vulcanus 1, förslag till detaljplan, 2022-08258**

Genom remiss hade stadsbyggnadskontoret begärt Skönhetsrådets yttrande över Mars och Vulcanus 1, förslag till detaljplan, 2022-08258. William Stepp, stadsbyggnadskontoret, redogjorde för ärendet.
SR 2023/122

Beslut

Beslöt Skönhetsrådet tillstyrka förslag till detaljplan.

Uppdrogs åt kansliet att besvara ärendet.

Sammanfattning av ärendet

Föreliggande ärende har en bakgrund som ett bygglovsärende som rådet behandlat vid två tillfällen under 2018. Rådets argumentation finns presenterad utförligt i bilaga 1 och 3.

Efter att bygglovets upphävt av Mark- och miljööverdomstolen samt att byggnaden under domstolsprövningen uppförts återkommer ärendet som ett planärende. Rådet beslöt i enlighet med sitt ställningstagande i bygglovsfrågan för uppförandet av en länkbyggnad 2018-12-10 att tillstyrka förslag till detaljplan för att skapa en byggrätt för det redan uppförda huset. Rådet önskade att

det i den nya detaljplanen förtydligas att de befintliga fasaderna mot gården skyddas med varsamhetsbestämmelser.

Handlingar i ärendet

- SR 2023/122-6 Samrådsbrev
- SR 2023/122-4 Planbeskrivning _ samråd
- SR 2023/122-2 Plankarta _ samråd
- SR 2023/122-3 PM Arkitektur
- SR 2023/122-5 Antikvarisk konsekvensanalys
- SR 2023/122-7 PM Säkerhet

§ 8

Hammarbyhöjden 1:1, förslag till detaljplan för område vid kv. Klokryparen, 2021-03612

Stadsbyggnadskontoret hade genom remiss begärt Skönhetsrådets yttrande över Hammarbyhöjden 1:1, förslag till detaljplan för område vid kv. Klokryparen, 2021-03612. Adam Hörnedal, stadsbyggnadskontoret, redogjorde för ärendet.

SR 2023/118

Beslut

Beslöt Skönhetsrådet tillstyrka förslag till detaljplan med erinran om att byggnadsvolymens längd måste kortas för att vyn mot Hammarbykyrkan inte blockeras av bostadshuset eller blockerar vyn från kyrkorummet.

Uppdrogs åt kansliet att besvara ärendet.

Sammanfattning av ärendet

Stadsbyggnadskontoret har upprättat ett planförslag för område vid kv. Klokryparen, del av Hammarbyhöjden 1:1, 2021-03612. Syftet med detaljplanen är att möjliggöra ett flerbostadshus med studentbostäder. Planområdet ligger intill Hammarbykyrkan som har en framträdande roll i stadsbilden. Den nya byggnaden ska i volym och gestaltning underordna sig kyrkan samt placeras så att trädridån närmast tunnelbanespåren bevaras. Invid Nathorstvägen tillkommer en byggrätt för ett miljöhus. Inom planområdet, mellan kyrkan, Hammarbyhemmet och den föreslagna byggnaden växer en större ek som föreslås bevaras och skyddas.

Den föreslagna byggnaden placeras som en fristående lamell i souterräng med en bruten fasad som ansluter till landskapets form. Balkonger föreslås i söderläge för ökat ljusinsläpp. Angöring till

bostadshuset sker via Nathorstvägen där den befintliga vändplanen kopplas samman med det entrétorg med plats för planteringar, cykelparkering och angöring med fordon som skapas framför den nya byggnaden. I sin arkitektoniska gestaltning ska byggnaden relatera till Hammarbykyrkan och det intilliggande Hammarbyhemmet så att de tillsammans utgör en sammanhållen bebyggelsegrupp. Detta genom ett materialmässigt släktskap och accentuerade detaljer. Planförslaget innebär att byggnadens fasad huvudsakligen ska utföras i trä och/eller falsad plåt samt utföras med relief- och/eller mönsterverkan.

Skönhetsrådet ansåg att det är möjligt att bygga på platsen förutsatt att planförslaget till viss del omarbetas. Hammarbykyrkan ligger högt placerad vilket gör den väl synlig i stadsbilden. Genom sin arkitektoniska gestaltning uppfattas kyrkan som en inbjudande famn som öppnar sig mot landskapet. Enligt rådets uppfattning fungerar höjden på den föreslagna byggnaden på platsen. Däremot ansåg rådet att byggnadskroppen är för lång vilket får allvarliga konsekvenser för möjligheten att uppleva kyrkan som en solitär i stadsbilen. Kyrkan behöver utrymme för att fortsatt kunna vara ett viktigt landmärke i stadslandskapet, med föreliggande förslag kommer den delvis att bli skymd och instängd bakom studentbostadshuset. En ytterligare men inte desto mindre viktig aspekt är att den föreslagna volymen med föreliggande storlek kommer att blockera utsikten från kyrkorummet, vilket rådet ansåg vara oacceptabelt.

I underlaget presenteras gestaltningsidéerna bakom förslaget. Rådet ansåg att den nya byggnaden, så som föreslås, ska relatera till Hammarbykyrkan och Hammarbyhemmet i sin gestaltning. Kopplingen till områdets lamellhus är inte så tydlig eftersom den föreslagna byggnaden är knäckt och inte så slank som befintliga lameller. Underlaget redovisar två möjliga kulörer, en rödbrun som ska ansluta till material och kulörer i de befintliga byggnaderna samt en grön kulör som då blir, så som rådet uppfattade det, ett försök att ansluta byggnadsvolymen till naturen. Skönhetsrådet ville inte i detta skede förespråka ett av alternativen men ville ändå skicka med synpunkten att det rödtonade alternativet bör få lite mer svärta i kulören för att ansluta till de befintliga husens tegelfasader. Enligt rådet bör färgsättningen studeras ytterligare, i synnerhet hur kulörerna ter sig i de långa vyerna från det omkringliggande stadslandskapet. Vad gäller de föreslagna fasadmaterialet ville rådet understryka att plåt både kräver omsorgsfull studering och utformning för att byggnaden ska få en fin detaljeringsgrad. Dessutom krävs skicklighet i utförandeskedet eftersom detta blir avgörande för att upplevelsen av byggnaden, på både nära håll och på avstånd, ska bli positiv.

Slutligen ville rådet framhålla vikten av ta hänsyn till naturen på platsen vid byggnation och att sprängningar måste utföras med försiktighet så att huset så att säga växer ur berget och att omkringliggande bergsformationer inte skadas i byggnadsprocessen.

Handlingar i ärendet

- SR 2023/118-7 Samrådsbrev
- SR 2023/118-14 Planbeskrivning _ samråd
- SR 2023/118-3 Plankarta _ samråd
- SR 2023/118-10 Sol- och skuggstudie
- SR 2023/118-11 Trädinventering
- SR 2023/118-15 Kulturmiljöutredning
- SR 2023/118-2 VA-plan
- SR 2023/118-4 Schaktplan
- SR 2023/118-12 Naturvärdesinventering
- SR 2023/118-19 Geoteknik _ Bilaga 1, Fältrapport
- SR 2023/118-20 Dagvattenutredning
- SR 2023/118-21 Dagsljusbedömning
- SR 2023/118-22 Buller- och vibrationsutredning
- SR 2023/118-23 Antikvarisk konsekvensanalys
- SR 2023/118-5 Sulfidberg _ Bilaga 1, Situationsplan
- SR 2023/118-6 Sulfidberg, radonmätning och miljöprovtagning jord
- SR 2023/118-8 Påkörningsrisk från tunnelbana
- SR 2023/118-9 Sulfidberg _ Bilaga 2, Analysresultat jord
- SR 2023/118-13 Markteknisk undersökningsrapport (MUR)
- SR 2023/118-16 Geoteknik _ Bilaga 3, Mätrapport
- SR 2023/118-17 Geoteknik _ Bilaga 2, Jordprovsanalys
- SR 2023/118-18 Geoteknisk undersökning

§ 9

Sekreteraren informerar

Sammanfattning av ärendet

Informerade sekreteraren om att han intervjuats av DN om rådets yttrande för Marieberg.

Vidare informerade sekreteraren om deltagande vid en workshop om Sveriges kommande museum om förintelsen.

Sekreteraren har också föreläst om Stadshusets 100 år för SBK:s veteranförening.

Vid SKB:s invigning av kvarteret Lysosomen deltog sekreteraren i ett panelsamtal.

Kommande onsdag är sekreteraren inbjuden av statsministern och kulturministern till ett kulturmingel i Sagerska palatset.

§ 10 **Övriga frågor**

Beslut

Förelåg inga övriga frågor.

§ 11 **Älvsjö 1:1, förslag till detaljplan för område invid Gallerstagränd och Stjärnsundsgatan, 2021-03098** SR 2023/79

Beslut

Anmäldes för formellt beslut ärende hänskjutet vid delegationssammanträde 2023.04.17 (§3).

§ 12 **Rustiken 2, förslag till detaljplan, 2021-05743** SR 2023/96

Beslut

Anmäldes för formellt beslut ärende hänskjutet vid delegationssammanträde 2023.05.22 (§1).

§ 13 **Hägersten 1:1 m.fl., förslag till detaljplan för ny bebyggelse längs Klubbensborgsvägen, 2020-09513** SR 2023/103

Beslut

Anmäldes för formellt beslut ärende hänskjutet vid delegationssammanträde 2023.05.22 (§3).

§ 14

Motion av Markus Berensson (C) om minnesmöbler, KS 2023/394

SR 2023/89

Beslut

Anmäldes för formellt beslut ärende hänskjutet vid delegationssammanträde 2023.05.22 (§4).

§ 15

Motion av Dennis Wedin (M) om att värna stadens villaområden. Remiss från kommunstyrelsen, KS 2023/301

Genom remiss hade kommunstyrelsen, rotel VIII begärt Skönhetsrådets yttrande över motion av Dennis Wedin (M) om att värna stadens villaområden, KS 2023/301.

SR 2023/105

Beslut

Hänsköts ärendet till nästkommande delegationssammanträde.

Handlingar i ärendet

- SR 2023/105-1.1 Motion av Dennis Wedin (M) om att värna stadens villaområden. Remiss från kommunstyrelsen, KS 2023/301

§ 16

Möbelprogram Stockholm 2023, information från trafikkontoret

Upptogs till behandling information från trafikkontoret om Möbelprogram Stockholm 2023. Jean-Louis Dessalles, trafikkontoret, stadsmiljöavdelningen, park och stadsmiljö, redogjorde för programmet.

SR 2023/123

Beslut

Ordförande tackade föredragaren för informationen.

Lades ärendet till handlingarna.

Sammanfattning av ärendet

Redogjorde Jean-Louis Dessalles för det uppdaterade möbelprogrammet för Stockholm. Programmet ska utgöra ett stöd för de tjänstemän i staden som planerar nya tillägg såväl som upprustning eller ny gestaltning av befintliga park-, stads- och kajmiljöer. Utöver redovisning av vanligt förekommande modeller avseende soffor, pollare, papperskorgar m.m. finns också information om de kulörer som staden frekvent använder i stadsmiljön såväl i NCS- som RAL-systemen.

Handlingar i ärendet

- SR 2023/123-1 Möbelprogram Stockholm 2023

Bilaga 1 till yttrande SR 2023/122

Dnr SR 2018/109

2018-12-10

Handläggare

Henrik Nerlund
Telefon: 0850829767

Till

Stadsbyggnadskontoret

Mars och Vulcanus 1, ombyggnad av Ledamotshuset, 2018-04430

Med anledning av stadsbyggnadskontorets remiss av rubricerat ärende vill Skönhetsrådet anföra följande.

Beslut

Skönhetsrådet tillstyrker bifall till ansökan om bygglov.

Ärendet

Föreliggande ärende omfattar en tillbyggnad av Ledamotshuset, tidigare Kanslihuset, mot Rådhusgränd. Skönhetsrådet har tidigare behandlat ett ärende i frågan, som dessutom innehöll ett antal andra förändringsförslag i byggnaden, enligt bilaga 3.

Rådet avstyrkte den tidigare presenterade tillbyggnaden i föreliggande form och underströk värdet i att byggnadens öppna gård med den s.k. departementsfrisen kunde uppfattas av allmänheten. Rådet ansåg dessutom att den presenterade fasadgestaltningen i sten som låg i liv med den befintliga byggnadens skänklar mot Rådhusgränd minskade upplevelsen av det ursprungliga arkitektoniska anslaget. Programmässigt ansåg rådet att folkstyrets kombinerade lokal- och säkerhetsbehov i byggnaden var en legitim utgångspunkt för en förändring, särskilt om den utsläckte tankarna på en ny samlingsal på Helgeandsholmen.

Det bearbetade förslaget svarar på flera av rådets invändningar från ärendets tidigare behandling. En utredning med siktstudier har visat att den nya byggnaden av säkerhetsskäl kräver en höjd mot Rådhusgränd som omöjliggör visuell kontakt med departementsfrisen från gatan. Frisen kommer fortsatt att vara synlig inne i kvarteret. Gestaltningsmässigt har flera förändringar genomförts. Den tillkommande byggnadsdelen har givits flera livförskjutningar som tydligt redovisar den ursprungliga byggnadens gestaltning samtidigt som den tillkommande delen

tolkar och följer byggnadsdetaljer som exempelvis listverk och fönsteromfattningar. Livförskjutningarna medger att ursprungsbyggnaden fortfarande går att se över hörn och att kransgesimsen inte klipps av i gatulinjen, som vid tidigare förslag. Tillbyggnaden kommer dessutom att utföras i puts, likt befintlig byggnad som putsas om samtidigt.

Även om Skönhetsrådet inte önskat någon tillbyggnad mot Rådhusgränd finner rådet utvecklingen av förslaget så övertygande i såväl arkitektur som kvalitet i utförandet att rådet accepterar förslaget. Rådet finner vidare att förslaget, för att nå hela vägen fram, kräver mindre bearbetningar när det gäller tak och fönster. Det tillkommande taket bör utföras i förpatinerad koppar i likhet med resten av byggnaden och de nya fönsterbågarna utföras, alternativt kläs, i trä.

Skönhetsrådet tillstyrker med dessa synpunkter förslaget till bygglov och gläds över att de tidigare planerna på en hörsal vid den s.k. puckeln på Helgeandsholmen härmed avförs.

Bilaga 2

Dnr SR 2018/109

2018-12-10

Anmälde ledamot F von Feilitzen reservation enligt följande:

”Gården mot Rådhusgränd måste förbli öppen och en tillbyggnad bör inte tillåtas. Säkerhetsfrågorna måste kunna lösas på annat sätt och hörsalen få en placering på annan plats (ev. om möjligt under gården, med ingång från Myntgränd).”

Bilaga 3

Dnr SR 2018/109

2018-05-18

HandläggareHenrik Nerlund
Telefon: 0850829767**Till**

Stadsbyggnadskontoret

**Mars och Vulcanus 1, ombyggnad av
Ledamotshuset, 2018-04430**

Med anledning av stadsbyggnadskontorets remiss av rubricerat ärende vill Skönhetsrådet anföra följande.

Beslut

Skönhetsrådet tillstyrker bygglovsförslagen i delarna som avser Rotundan, Myntgränd, Myntgatans arkader samt byte av takplåtar, med erinran om att de nya ska vara av ärgad koppar. Rådet avstyrker tillbyggnaden mot Rådhusgränd i föreliggande form.

Ärendet

Med anledning av stadsbyggnadskontorets remiss av rubricerat ärende vill Skönhetsrådet anföra följande.

Föreliggande förslag till bygglov avser flera åtgärder i Riksdagens ledamotshus. Byggnaden, som uppfördes som kanslihus 1929-37, har sedan 1983 använts av Riksdagen för arbetsplatser med övernattningsmöjlighet för de folkvalda. De tekniska system som kom på plats i samband med den stora ombyggnad som genomfördes för riksdagsledamöterna för snart 40 år sedan behöver nu bytas ut. Samtidigt utförs säkerhetshöjande åtgärder med anledning av utökade nationella och internationella hotbilder.

Kvarteret Mars och Vulcanus befinner sig i ett av Stockholms känsligaste stadspartier. Kvarteret, liksom det intilliggande annexet, uppfördes som pastischer i syfte att minska intrånget i den ålderdomliga miljön mellan Slottet och Bondeska palatset. Kanslihuset hade Gustaf Clason och Wolter Gahn som arkitekter, medan annexet ritades av Artur von Schmalensee. De rivningar som företogs för uppförandet av dessa regeringsbyggnader väckte en livaktig folklig opinion för Gamla stans bevarande, ledd av bl.a. Vera Siöcrona. Den i förslaget aktuella byggnaden var säte för regeringen fram till 1981, då Rosenbad togs i anspråk.

Rådet till skydd för Stockholms skönhet10535 Stockholm
Telefon 08-50829765
Växel 08-50829000
monica.hector@stockholm.se
stockholm.se/skonhetsradet

Skönhetsrådet förstår säkerhetsbehoven som föranleder flera av förändringarna och anser att ett antal av åtgärderna är godtagbara trots deras påverkan på de kulturhistoriska värdena. Rådet kommer framförallt att koncentrera sig på de exteriöra frågorna som enligt rådets mening härrör till fem olika frågekomplex. Dessa avhandlas nedan.

1. Inglasning av rotundan. Rådet anser att detta är möjligt och att det föreslagna glastaket har en intrikat konstruktion som både håller taklinjen låg och ger ett intressant konstnärligt uttryck. Ingreppet har liten exteriör påverkan.

2. Ny besöksentré i Myntgränd. Rådet accepterar förändringen i och med att den nya entrén ligger i grändens indrag och att den ursprungliga idén fortsatt är avläsbar. En ny entré mot Myntgatan kan enligt rådets uppfattning utgöra en kvalitet eftersom den aktiverar en idag oattraktiv och otrygg miljö.

3. Inglasning av arkaden mot Myntgatan. Rådet beklagar inglasningen, men accepterar att den utförs av säkerhetsskäl. För att inglasningen ska vara möjlig krävs att trottoarerna breddas samt att befintliga kedjor tillåts hänga kvar framför indragna fönster. De föreslagna snedställda socklarna under de tillkommande fönstren bör utgå och istället göras raka. De tillkommande glasens genomsiktighet och byggnadens öppenhet behöver studeras ytterligare.

4. Byte av takplåtar. Rådet accepterar bytet av takplåtar och understryker det positiva i att samla taktekniken och att verka för att sänka installationer och huvar. Takets ärgade koppar är en mycket viktig stadsmiljöfaktor i omgivningen och den nya kopparplåten behöver behandlas för att inte skapa för dramatiska möten.

5. Tillbyggnad vid Rådhusgränd. Åtgärden är den del av projektet som rådet finner svårast att acceptera. Rådet förstår riksdagens behov av lokaler och finner ett stort värde i att de befintliga byggnaderna för folkstyret används mer rationellt, så att inte ytterligare byggnader i Gamla stan behöver ianspråkta. Det presenterade förslaget möter dock inte byggnadens arkitektoniska idé eller dess förutsättningar. Likt Stadshuset har det italienska renässanspalatsets disposition med två gårdar, en privat och en publik, utgjort förebild. Att den västra gårdens är öppen mot staden och att dess fris, föreställande folkets tjänare i departementen, är fullt synlig för allmänheten har ett stort värde. Under rådets sammanträde diskuterades frågan om den föreslagna

samlingslokalen i tillbyggnaden skulle ersätta det tidigare planerade auditoriet mot Norrström under Gamla Riksdagshuset på Helgeandsholmen. Rådet anser i sådant fall att placeringen vid västra gården är bättre än på Helgeandsholmen, men ser oavsett detta inte att det föreslagna tillägget är möjligt att genomföra i sin höjd, volym eller gestaltning.

Bilaga 4

Dnr SR 2018/109

2018-05-18

Anmälde ledamot F von Feilitzen reservation enligt följande:

”Gården mot Rådhusgränd måste förbli öppen och en tillbyggnad bör under inga omständigheter tillåtas. Vad gäller övriga föreslagna åtgärder instämmer jag i rådets yttrande.”

Digitala signaturer

Detta dokument har signerats digitalt av följande personer

Namn	Datum
Inga Margareta,Varg	2023-06-01
Magnus Henrik Erkki,Nerlund	2023-06-01
Monica Christina,Hector	2023-06-01
Knut Felix,Weibull	2023-06-01